

Suomen eläinoikeusjuristit ry

info@elaintenvuoro.fi

www.elaintenvuoro.fi

13.1.2022

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖLLE

Viite: Lausuntopyyntö VN/12277/2021

Lausunto luonnoksesta laiksi eläinten hyvinvoinnista ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Suomen eläinoikeusjuristit ry katsoo, että lakiehdotuksen perusta on vääristynyt ja se on täysin riittämätön turvaamaan eläinten hyvinvointia sekä suojelemaan eläimiä sellaiselta kielteiseltä ihmisen toiminnalta, joka vaikuttaa olennaisesti eläinten elinolosuhteisiin tai elinmahdollisuuksiin. Lausuntoluonnoksessa eläimen hyvinvointi ei ole, vastoin lain nimeä ja perusteluihin kirjattua, keskeisessä osassa, vaan lain lähtökohta on rakennettu ihmiskeskeisyydelle ja taloudellisille reunaehdoille. Siitä syystä Suomen eläinoikeusjuristit ry lausuu luonnosehdotuksesta lähtökohtaisesti vain yleisellä tasolla ja vain muutamiin yksittäisiin puutteellisiin kohtiin.

Lakiehdotuksen lähtökohta

Luonnosehdotus toistaa aikaisemmassa hallituksen esityksessä HE 154/2018 vp oleen lähtökohdan lain tarkoituksesta. Erotuksena nykyisin voimassa olevaan eläinsuojelulakiin (247/1996), on luonnosesityksessä lain tarkoituksena lisätty eläimen kunnioittaminen. Luonnoksen perusteluissa todetaan, että eläimen kunnioittamisen taustalla on ajatus eläimen itseisarvosta, joka on riippumaton eläimen arvosta ihmiselle. Eläimen itseisarvoa ei kuitenkaan ole haluttu nostaa itse lakitekstiin pykälätasolle. Pykälässä ehdotetaan suojeltavaksi eläintä sen hyvinvoinnille aiheutuvalla haitalla, kun nykyisessä laissa eläimiä suojellaan kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Eläimen kunnioitus ei luonnosehdotuksen perustelujen mukaan kuitenkaan muuta eläimen asemaa Suomessa eikä lähtökohtaisesti suojele eläimen elämää.

Eläimen fyysiset ja psyykkiset tarpeet sekä käyttäytymistarpeet tuodaan useassa kohdassa ehdotusta esiin, mutta tämän jälkeen niihin ollaan säätämässä lukuisia poikkeuksia. Nämä poikkeukset ovat ristiriidassa sekä lain tarkoituksen kanssa että sen tutkimustiedon kanssa, mikä eläinten hyvinvoinnin edellytyksistä on nykyisin olemassa. Lajityypillinen käyttäytyminen on erilaista eri eläinlajeilla. Tärkeimpinä käyttäytymispiirteinä voidaan mainita mahdollisuus liikkumiseen ja liikuntaan, kehon hoitamiseen, tutkimis- ja syömiskäyttäytymiseen, leikkiin, hoivaan, sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen tai niistä pidättäytymiseen sekä lepoon lajityypillisellä tavalla. Ihmisten hoidosta riippuvaisten eläinten hyvinvointi edellyttää lisäksi sitä, että eläimillä on oi-

keus sen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiseksi kunkin eläinyksilön osalta asianmukaiseen ja määrällisesti sopivaan ravintoon ja juomaan. Kaikille ihmisen hoidosta riippuvaisille eläimille tulee säätää oikeus pitopaikassaan jatkuvaan vedensaantiin, jolloin eläin voi yksilöllisesti täyttää oman juomantarpeensa. Jäätynneen veden tarjoamisella ei voida korvata eläimelle jatkuvasti tarjolla olevan juomaveden vaatimusta.

Tuntevat eläimet ovat yksilöitä, joiden hyvinvoinnin vaatimuksia tulee täysimääräisesti kunnioittaa. Eläimen asema yksilönä tarkoittaa velvollisuutta ottaa huomioon kunkin eläimen yksilölliset ominaisuudet. Siksi eläimen riittävä suojeleminen ei täyty pelkästään lajityypillisten tarpeiden toteuttamisella, vaan jokaista eläintä tulee tarkastella myös yksilönä. Siten eläimille tulee säätää lähtökohtaisesti oikeus elämään ja lajityypilliseen käyttäytymiseen sekä oikeus saada perustarpeensa tyydytetyiksi.

Eläinten hyvinvointilaissa tulisi lähtökohtana pitää eläimen elämän suojelemista ja mikäli tämä on ristiriidassa ihmisen tarpeiden kanssa, tulisi intressikonfliktissa noudattaa välttämättömyysperiaatetta. Tällöin eläinten hyvinvoinnin vaatimuksia voitaisiin rajoittaa vain, jos se on välttämätöntä ihmisen tai eläinyksilön tai -lajin selviytymisen turvaamiseksi. Rajoitusten on täytettävä suhteellisuusperiaatteen vaatimukset ja niillä on oltava hyväksyttävä ja painava yhteiskunnallinen tarve. Tämä tarkoittaa sitä, että rajoitusten on oltava niin vähäisiä kuin mahdollista. Rajoitustenkin osalta on kunnioitettava eläinten fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin sekä käyttäytymistarpeiden vaatimusten toteutumista. Eläinten pito ei myöskään kaikilta osin vastaa kansalaisten yleistä näkemystä eläinten kohtelusta. Luonnosehdotusta tulee tältä osin korjata siten, että se huomioi eläinten hyvinvoinnin edellytykset täysimääräisesti.

Luonnosehdotuksen lähtökohta ei vastaa sitä, mitä modernilta eläimiä suojelevalta lailta voidaan edellyttää ja jonka tulee eläinten suojelemisen lisäksi edistää yhteiskunnassa ihmisen sekä muiden eläinten välistä suhdetta kunnioittavampaan yhteiselon suuntaan.

Kilpailueläinlääkäriin asema

Luonnosehdotuksen mukaan ilmoituksenvaraisen eläinkilpailun järjestäminen edellyttää, että kilpailun järjestäjä nimeää kuhunkin kilpailuun kilpailueläinlääkäriin, joka on läsnä kilpailutilanteessa. Kilpailueläinlääkäriin tarkoituksena on turvata eläinten hyvinvointi kilpailussa. Eläinkilpailujen valvonta ehdotetaan luonnoksessa järjestettäväksi omavalvontana. Tällöin eläinlääkäriin nimeämisen tarkoituksena olisi vahvistaa kilpailun järjestäjän omavalvontaa. Esitysluonnoksen mukaan kilpailueläinlääkäriin havaitessa, että kilpailu vaarantaa eläimen hyvinvointia, tämän on viipymättä ilmoitettava havainnoistaan kilpailun järjestäjälle. Kilpailueläinlääkäriin tehtävänä olisi ainoastaan avustaa eläinkilpailun järjestäjää huolehtimaan, ettei eläinten hyvinvointi vaarannu kilpailun aikana. Kilpailueläinlääkäri ei olisi ulkopuolisena tahona valvomassa lainsäädännön noudattamista viranomaisena, vaan toimisi osana järjestäjän omavalvontaa.

Näin ollen kilpailueläinlääkäri voisi ainoastaan tarkkailla tilannetta ja mahdollisesti antaa eläinten hyvinvointiin liittyvää neuvontaa eläimen kilpailuttajalle ja kilpailun järjestäjälle.

Kun muutoin virkatyönä tehtävä eläinsuojeluvalvonta ollaan siirtämässä kilpailun järjestäjän omavalvonnaksi, puuttuu ongelmatilanteessa kilpailueläinlääkäriksi nimettävältä henkilöltä laissa säädetyt hallinnolliset pakkokeinot eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tämä johtaa siihen, ettei eläinten hyvinvoinnin vaarantamiseen pystytä välittömästi puuttumaan. Ainoa keino jatkossa olisi saada paikalle eläinsuojeluviranomainen, jolla on toimivalta antaa määräyksiä tai käyttää muita laissa säädettyjä hallinnollisia (pakko)keinoja eläimen suojelemiseksi. Mikäli eläinkilpailu järjestetään virka-ajan ulkopuolella, ei paikalle ole saatavissa myöskään eläinsuojeluvalvontaa tekevää kunnaneläinlääkäriä. Paikallisena eläinsuojeluviranomaisena toimivalla poliisilla ei puolestaan ole sellaista eläinlääketieteellistä erityisosaamista, mitä eläimen tilanteen arviointi mahdollisesti vaatii. Lisäksi monessa eläinkilpailussa tilanteet ovat sellaisia, että eläimen suojeleminen ja hyvinvoinnin turvaaminen vaativat ripeää arvioimista ja toimintaa valvojalta. Ilman toimivaltaa eläimiä ei näissä kilpailuissa tosiasiallisesti voida suojella. Esimerkiksi Ruotsissa eläinkilpailut ovat jaettu eri kategorioihin riippuen siitä, kuinka uhattuna eläinten terveys ja hyvinvointi näissä on (perustuu riskinarviointiin). Mitä suurempi riski, sitä tärkeämpää että paikalla on viranomaisena toimiva valvoja.

Eläinkilpailun järjestäjän omavalvontaa ei siten voida pitää hyväksyttävänä keinona huolehtia eläinten suojelemisesta sellaiselta ihmisen harrastustoiminnalta, joka vaikuttaa kielteisesti eläimen terveyteen tai hyvinvointiin. Siksi kilpailueläinlääkärinä toimiminen tulee säätää viranomaistoiminnaksi.

Kiiretoimenpiteenä talteen otetun eläimen myyminen ja luovuttaminen

Lakia on myös selvennettävä kiiretoimenpiteenä talteen otettujen eläinten hoidon järjestämisen kohdalla. On esitetty, että "Pykälässä tarkoitettuja toimenpiteitä harkittaessa olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että toimenpiteen kohteena oleva eläin on edelleen sen omistajan omaisuutta. Eläimen omistusoikeus ei siirry viranomaiselle tai eläinhoitolalle sillä perusteella, että viranomainen hankkii eläimelle 97 §:n nojalla kiireellisenä toimenpiteenä hoitoa muualta toimittamalla eläin esimerkiksi eläinhoitolaan. [...] Jos eläin myydään, viranomaisen olisi pyrittävä saamaan myymisestä eläimen käyvän arvon mukainen hinta. Eläimen myyminen, muu luovuttaminen tai lopettaminen olisi ehdotuksen mukaan mahdollista silloin, kun eläintä ei voitaisi jättää pitäjälleen tai omistajalleen taikka, jos eläimelle on hankittu hoitoa muualta, eläintä ei voitaisi palauttaa pitäjälleen tai omistajalleen. Eläimen myyminen, muu luovuttaminen tai lopettaminen ei edellyttäisi, että asiassa olisi ensin ryhdytty kiireellisen hoidon hankkimiseen. Käytännössä joissakin tilanteissa jouduttaisiin kuitenkin ensin ryhtymään kiiretoimenpiteeseen esimerkiksi sen selvittämiseksi, voidaanko eläin jättää pitäjälleen tai omistajalleen."

Tähän kohtaan on vielä tarkennettava, että omistusoikeus ei myöskään muutu sen aikana, kun asian käsittely on kesken viranomaisessa (sis. tuomioistuimet). Viranomaisen käsiteltävänä olevan prosessin keskeneräisyys ei silti pidä estää eläimen sijoittamista esimerkiksi eläinhoitolan taholta muualle (koti)hoitoon. Eläinsuojeluviranomaiselle, joka on ottanut eläimen talteen kiiretoimenpiteenä, tulisi säätää velvollisuus ilmoittaa eläinhoitolalle viranomaispäätöksestä, joka on saanut lainvoiman.

Eläimen puhevallan käyttö ja eläinsuojeluasiamiehen virka

Luonnosehdotuksessa ei säädetä eläimen asianosaiskelpoisuudesta tai eläimen puhevallan käytöstä. Kun eläimellä ei ole asianosaiskelpoisuutta, eläin ei voi käyttää edustajaa, jota kuultaisiin eläimen oikeutta tai etua koskevassa viranomaisasiassa ja joka voisi valittaa päätöksestä eläimen puolesta tai panna eläintä koskevan asian vireille viranomaisessa. Samoin eläimeen kohdistuneen rikoksen käsittelyssä eläin on sivuroolissa, eikä sen etua aja kukaan. Tilanne on eläimen kannalta epätasapainoinen. Puhe eläinten edustamisesta ei kuitenkaan ole suomalaisessa oikeustieteessä uutta, ja muutoksen aika on kypsä.

Laissa tulee säätää, että eläimet ovat asianosaiskelpoisia viranomaisissa ja tuomioistuimissa, ja mahdollistaa eläimen puhevallan käyttö edustajan välityksellä. Eläimen puhevaltaa voisi käyttää sen laillinen edustaja, jota tulisi kuulla eläimen oikeutta tai etua koskevassa viranomaisasiassa ja joka voisi valittaa päätöksestä eläimen puolesta. Eläimen laillinen edustaja voisi myös panna eläintä koskevan asian vireille viranomaisessa. Edustajana voisi toimia eläimen omistaja silloin, kun omistajan ja eläimen edut eivät ole keskenään ristiriidassa. Eläimen edustajana voisi myös toimia tähän tehtävään viranomaisen erikseen hyväksymä ja määräämä henkilö, joka täyttää säädetyt kelpoisuusvaatimukset. Eläinsuojeluviranomaisille ja -järjestöille voitaisiin säätää oikeus ehdottaa eläimen edustajiksi oikeusministeriölle henkilöitä, joilla on selaista taitoa, kokemusta ja koulutusta, joita tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää. Tämä tarkoittaa perehtyneisyyttä eläinoikeuteen ja siten eläinten suojeluun laajemmin. Oikeusministeriö nimittäisi kyseiset henkilöt tehtävään.

Eläimen edustaminen voitaisiin antaa myös viranomaisen, kuten eläinsuojeluasiamiehen tehtäväksi. Laissa tulisi säätää eläinsuojeluasiamiehen virasta ja tehtävistä eksplisiittisesti, jotta sen olemassaolo ei olisi riippuvainen poliittisesta tilanteesta ja hallituspohjasta, kuten tällä hetkellä. Eläinsuojeluasiamiehen tulisi saada toimia itsenäisesti ja riippumattomasti. Vaikka eläinsuojeluasiamiehen tehtäväksi ei annettaisi eläinten edustamista, virka on kuitenkin tärkeä myös yleisemmin eläinten hyvinvoinnin parantamisen kannalta.